EDICE

Otvíráme

Magazín nejen o českých dětech Vydání I/2013

Reforma? Mapujeme první zkušenosti

Publicist
PubliCon
NTM
Nadace Terezy Maxové dětem

Obsah

5 **Editorial** Terezy Maxové

6 **Otvíráme** Trpělivost. Posun k lepšímu je měřitelný i v médiích

8 **Rozhovor** Péči o ohrožené děti je potřeba soustředit pod jeden orgán, říká psycholog Oldřich Matoušek

14 **Anketa** Reforma očima sociálních pracovníků

22 **Rozhovor** Proč se Česká republika inspiruje Polskem

26 **Orientace** Co lidi nejčastěji zajímá, když se řekne ADOPCE

30 **Osobně** Manželé Hláskovi: Když vidíte, že se „vašemu“ dítěti daří, je to úžasný pocit

34 **Sloupek** Rada Evropy v českých ústavech

Edice Otvíráme
Občasný magazín o právech dětí a péči o ně

Vydává Agentura PubliCon ve spolupráci
s občanským sdružením Publicist
za podpory Nadace Terezy Maxové dětem

Publicist

PubliCon

NTM
Nadace Terezy Maxové dětem

Číslo 1, ročník III., vyšlo v dubnu 2013

Šéfredaktor: Michal Růžička
Art Director/Ilustrace: Vladimír Nagaj
Editor: Viktor Vondra
Produkce: Lenka Vimmerová

Adresa redakce:
U Železné lávky 10
Praha 1, Malá Strana, 118 00

Email: redakce@publicon.cz
Telefon: + 420 257 213 404

Tisk: Kavka Print

Editorial Vážené čtenářky a vážení čtenáři,

jak jistě víte, od Nového roku začala platit novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která je součástí dlouhodobých změn systému péče o děti vyrůstající mimo biologickou rodinu, o děti sociálně znevýhodněné, o děti a institut rodiny vůbec. Jde o novelu, po jejímž přijetí jsme dlouho volali; nejen já osobně, nejen NTMD, ale i řada odborníků a dalších neziskových organizací.

Nyní jde o to, aby se vše dobré, co legislativní úprava předjímá, skutečně přeneslo do života. Situaci v terénu proto pozorně sledujeme, stejně jako si všímáme prvních hodnocení v médiích. Popravdě, prozatím se objevuje spíše kritika (stejně jako se objevují kritické ohlasy v anketě mezi sociálními pracovníky, kterou nabízíme v tomto vydání Edice Otvíráme). Přesto ale věřím, že nemusíme panikařit. Chce to čas a trpělivost, než se pozitivní vliv novot projeví.

Samozřejmě, situace by zřejmě mohla být mnohem lepší už dnes, kdyby se podařilo na změnu - spolu s novelou - lépe připravit podmínky. Ostatně, s tím souvisí i druhá spíše rozpačitá zkušenost: je nyní cítit, že novela se nerodila v prostředí spolupráce. Atmosféra paniky, boje a konfrontace, která charakterizovala období před novelou, se bohužel přenesla i do dnešní, implementační doby. Zatím se nestalo, že by se aspoň „po boji“ všichni aktéři spojili a viděli by před sebou jasný, společný cíl.

Když o tom přemýšlíme, říkáme si, že Edice Otvíráme dnes představuje možná ještě důležitější komunikační projekt, než dřív.

Nabízíme zde prostor pro sdílení informací, názorů a diskusních postřehů, které snad povedou k rychlejšímu sjednocení pohledů na současnou realitu a na náš společný cíl: ochranu dětí. Nebojíme se ani pochvalných, ani kritických slov. Jde nám o to, dívat se skutečnosti zpříma do očí. Bez obav. S nadějí.

Tereza Maxová

Otvíráme Trpělivost. Posun k lepšímu

Jak vnímají první měsíce nových pravidel v oblasti pěstounské péče média? Kriticky, ale jinak než loni. Stala se zvláštní věc: zatímco ještě před rokem se v českých médiích objevovaly emotivní články o rušení kojeneckých ústavů a dětských domovů (věcně nepřesné), nyní se debatuje o situaci v terénu „po reformě". Tu ovšem většina autorů najednou bere za samozřejmou – a správnou věc. A to vůbec není špatné.

Učinili jsme s pomocí vyhledavačů Newton Media vlastní průzkum mediálních výstupů od ledna 2013 do poloviny dubna. Ve srovnání s uplynulými léty téměř vymizely texty, v nichž se bez kontextu kritizuje zavírání ústavů, v nichž emotivně vystupují manažeři nebo manažerky a varují před dětmi, které po reformě skončí na ulici.
Svým způsobem je dnešní zpravodajství z terénu kritičtější než dřív, ale je věcnější – a blíží se více realitě. Charakteristickým novinovým titulkem pro první měsíce roku 2013 je tento:

Transformace závisí na nasazení sociálních pracovníků, kteří však nevědí, kam dřív skočit

„Abychom snížili počet dětí v **ústavní péči**, stát vymyslel dobrou myšlenku, ale rychle vykvašenou," řekl například František Vogl, šéf odboru sociálně-právní ochrany dětí v Rychnově nad Kněžnou Právu.
„Se změnou systému," píše Právo, „vznikly úředníkům nové povinnosti. Sociální pracovnice musí nejprve vysvětlovat, jaké povinnosti a práce se k pěstounské péči vážou. S každým žadatelem se musí jednat zvlášť. Vyplnění přihlášek, zařazení do evidence, dohody pro děti, individuální plán ochrany, posouzení stavu situace, návštěva v domácnosti, vysvětlování kladů a záporů – to vše se musí stíhat v zákonných lhůtách, které se se změnou zákona ještě zpřísnily.
Pěstoun pak může po úřednici žádat i různé služby, jako je třeba asistovaný kontakt s rodiči dítěte nebo pomoc při shánění souhlasu rodiče třeba ke zdravotnickému zákroku či hlídání při nastoupení dovolené, na kterou v délce 14 dnů mají pěstouni nově právo. Celkově je třeba

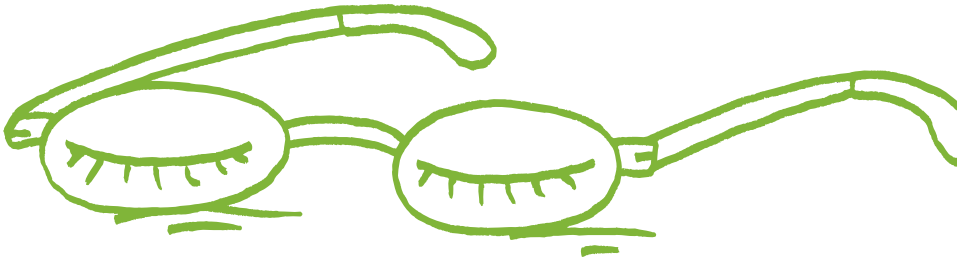

je měřitelný i v médiích

s pěstouny více pracovat. A to ještě sociální pracovníci mají procházet intenzívním školením."
Naše rozsáhlá anketa, kterou nabízíme v tomto vydání Edice Otvíráme, tuto zkušenost ze současné praxe potvrzuje. Regionální deník 5+2 zase našel pro své zpravodajství Plzeňana Jana Otýse, jenž ve svém životě prošel jak ústavní, tak pěstounskou péčí. „Především je dobře, že ke změně systému konečně došlo," říká Otýs. „Žít v **ústavní péči** nebo v pěstounské rodině je pro dítě nebe a dudy. Já si myslím, že právě děti z kojeneckých ústavů trpí nejvíce traumaty a psychickými problémy, s kterými se pak v době dospívání těžko vyrovnávají."

A jak Jan Otýs hodnotí kroky, jimiž je nový zákon naplňován?
„Stát a jím pověřené organizace se teď hodně soustředí na školení stávajících pěstounů. To je dobře, ale podle mě by se měli všichni zaměřit více právě na širší oslovení veřejnosti a zlepšení mediálního obrazu novely. Tomu dost uškodila především bulvární média. Získat dostatek zájemců o profesionální pěstounství je teď totiž bezpochyby zásadní. Celkově by ale určitě měla být prvotní podpora problematických rodin, tak aby co nejméně dětí bylo rodičům odebíráno. Pak by ani nebylo zapotřebí tolik pěstounů.
„Nová pravidla, staré potíže," píše Gabriela Lachoutová v Euru, podle níž se po odhlasování novely žádné vítězství zatím nekoná. „Stát totiž pouze rozdal úkoly, podmínky pro jejich splnění však dosud nenastavil."
„Aktuální situace v krajích a tzv. trojkových obcích (s rozšířenou působností) je doslova a do písmene nezáviděníhodná," píše Lachoutová. „Orgány sociálněprávní ochrany dětí byly již před přijetím novely zákona přímo zavaleny prací. K té navíc přibyla s novými pravidly celá řada dalších úkolů, které poddimenzované stavy sociálních pracovníků nemohou ani při nejlepší vůli zvládnout. Ne nadarmo se říká, že papír snese vše. Nadějně vyhlížející plány ministerstva, které měly na úřady přivést více zájemců o náhradní rodičovství, berou zasvé ve zděšených tvářích státních zaměstnanců, kteří se obávají, že se nebudou schopni v rozumném čase o nadstandardní počet zájemců o pěstounství postarat. Představy o tom, jak je většina opuštěných dětí umisťována do náhradních rodin namísto do ústavů, tak mizí v nenávratnu."
Aniž bychom chtěli snižovat význam současných potíží, buďme rádi, že jsme se již posunuli ze stavu vysvětlovacího („ústavy opravdu nejsou řešením") do stavu praktické implementace („jak to udělat co nejlépe"). Že se spolu s realitou posunula i média, je prvním dílčím vítězstvím.

❑ **Michal Růžička**

Rozhovor Péči o ohrožené děti a rod pod jeden státní orgán

„Slovensko, Polsko i některé země ještě východněji jsou v mnoha ohledech dál než my," říká psycholog a vysokoškolský pedagog Oldřich Matoušek

„Udělali jsme první krůček, je to pootočení kormidla správným směrem. Ale větší část všech změn, nejen na poli legislativy, ale i v praxi, na jejichž konci bude fungující systém, je ještě před námi. V téhle oblasti jsme ve srovnání s Evropou, a to i s částí té postkomunistické, zaostalým státem," charakterizuje Oldřich Matoušek současný stav péče o ohrožené děti a rodiny v Česku.

„A to už nemluvím o západních demokraciích. Když jsem měl brzy po roce 1989 možnost podívat se na jejich systémy, jako všichni jsem měl tehdy pocit, že nám ujel vlak. Ale když se na ně dívám dnes, ten vlak je třikrát dál, než byl tehdy. Zatímco my jsme stáli na místě, tam šel vývoj mílovými kroky dopředu," dodává.

Co nás brzdilo, drželo na místě? Nebyla, jak se říká, politická vůle reformy spustit?
Také. Před pár lety, když byl dnešní premiér Nečas ještě ministrem práce a sociálních věcí, pořádala naše katedra na tohle téma konferenci, na kterou jsme ho pozvali. Ve své přednášce tehdy vyložil základní zásady potřebných reforem takovým způsobem, že by tu hned mohl zůstat jako učitel, protože mluvil přesně v duchu, v jakém tu léta přednášíme studentům. Věděl velice dobře, co by bylo třeba, ale ani on jako ministr neměl páky na to, aby nějaké zásadnější změny prosadil.
Jedna z velkých změn, na kterou se čeká, je sjednocení celé agendy péče o ohrožené děti a rodiny pod jeden orgán státní správy – bez toho se cokoliv bude prosazovat velmi těžko. Resortní bariéry a rivalita jsou tu pořád velmi silné, na tom se nic nezměnilo, ačkoliv se ministři, náměstci i lidé na úřednických pozicích střídají.

A co ty bariéry, ten odpor živí, co je udržuje? Jde o peníze?
To jistě také. Navíc reformní kroky provází panika v ústavních zařízeních, která spadají většinou pod resort školství – tam celou reformu čtou tak, že ústavní zařízení budou plošně zrušena. Což ale nikdy nikdo neřekl. V oblastech s vysokou nezaměstnaností jsou tato zařízení poměrně významnými zaměstnavateli – když má dětský domov třeba 48 dětí, potřebuje k dobrému fungování mnoho zaměstnanců, protože tam někteří musejí být na tři směny. A kdyby zařízení zaniklo, jaká je jejich budoucnost? Reforma má za sebou teprve první krůček a je ve svých počátcích hodně zaměřena na orgány sociálně-právní ochrany dětí a na pěstouny, asi proto neprobíhá ze strany státu žádná výrazná komunikace s těmito zařízeními, která by jim otvírala nové perspektivy, takže je přirozené, že všechno sledují s obavami. Přitom přichází doba, kdy by se měla věnovat pozornost terénní preventivní práci s rodinami, protože na tu tady až na několik výjimek nikdo není. Čili stát by měl umět říci, co s ústavními zařízeními a jejich lidmi bude, jaké jsou jejich perspektivy. Protože je jasné, že pokud se celý systém nějak změní, oni jsou – se svou speciální kvalifikací – jedním z personálních rezervoárů, který by měl být využit.

iny je potřeba soustředit

Zastavme se ještě na chvíli u pěstounů a předností pěstounské péče. Platí, že současný systém péče o ohrožené děti je příliš drahý a že větší důraz na pěstounskou péči ho zlevní?
Tím se také argumentovalo, ale není to správné. Když se nový systém dobře nastaví, to znamená, že budou také dobře fungovat potřebné a nárokové podpůrné služby pro pěstouny, náklady nebudou nízké. Dokonce v období transformace mohou přechodně stoupnout, než zase mírně klesnou. Takže žádná velká úspora se od změny systému čekat nedá. Co se naopak čekat dá, je, že nový systém bude potřebám dětí daleko víc vyhovovat, než systém stávající. A kvůli tomu se to dělá.

A co argument, že se ústavní zařízení, dětské domovy a dětská centra (dříve kojenecké ústavy) mění, že počet dětí na vychovatele nebo sestru klesá a pokud jde o možnost a potřebu dítěte navázat se na dospělou osobu citově, není to v ústavu o nic horší než v pěstounské rodině?
Tak to ani náhodou. Nevím, jestli jste viděl někdy provoz nějakého zařízení pro ty nejmenší děti, ale po mě to byl horší zážitek než nějaký horor v televizi. To jsou místnosti plné postýlek, v každé jedno dítě, a k tomu služby zdravotních sester, vykonávané skoro stejným způsobem jako u dospělého v nemocnici. Sem tam mezi nějakou sestrou a dítětem něco zajiskří a ona se jím víc zabývá a víc se mu věnuje, ale to zdaleka nestačí. Když se podíváte na dítě vyrůstající v rodině, na ta kvanta interakcí, které běží mezi dítětem a jeho matkou, otcem, sourozenci, prarodiči, tak ani při té zvláštní pozornosti dítě v ústavu nedostane byť jen zlomek toho, co v rodině.

Když máte doma malé dítě a jste tou pečující osobou, celé hodiny neděláte nic jiného, než že s ním komunikujete a to dítě je na vás přirozeně navázané, obrací se na vás se všemi svými potřebami a vy se na ně snažíte adekvátně reagovat. To jsou z obou stran denně stovky komunikačních aktů, které mají nějaké vlny, nějakou intenzitu, to dítě od vás a případně dalších osob v domácnosti vysbírá mnohonásobně víc podnětů a podpory a všeho, co potřebuje pro svou psychickou výživu, než dítě v ústavu. Takže tyhle argumenty jsou úplně mimo. Roční dítě v ústavu, to je prostě – troufám si říct – systémový zločin.

A námitka, že v případě emergentních pěstounů to malé dítě, sotva se naváže na dospělou osobu, odchází pryč, třeba po měsíci, například do jiné rodiny…?
Za tou námitkou stojí předpoklad, že se úplně přetrhne vazba na biologickou rodinu. Což by bylo špatné, protože ta by se naopak měla udržet; kromě ojedinělých případů, kdy biologická rodina dítě ohrožuje. A pak se pěstounská rodina stává stejným typem péče, jakou představuje třeba dítě na prázdninách u babičky. Dáte dítě k babičce, je měsíc nebo dva pryč z rodiny, ale nikdo nemluví o tom, že by bylo nějak traumatizováno. Proč? Protože jsou to dlouhodobě kooperující příbuzní, kteří se znají – pravda, je tu výhoda společných genů, která dělá taky hodně – ale jinak jde prostě dítě z rodiny do rodiny a nic se neděje, když jsou s tím všichni srozuměni; to je ta základní podmínka, která se dá naplňovat i v případě krátkodobých pěstounských péčí.

A co v případě, že dítě je v dětském domově, kontakt s biologickou rodinou není přerušen, chodí ho třeba navštěvovat nebo si ho berou na víkend – pak je pořád nějaký rozdíl mezi pěstounskou rodinou a dětským domovem?
Tohle řešení není špatné v případě, že je dítě už starší, řekněme okolo puberty. Malá skupina dětí – čtyři, maximálně šest – a k tomu dva dospělí, to může fungovat. Poláci teď tyto malé skupinové domovy po vzoru západní Evropy začínají zakládat ve větším měřítku. Ale stejně je tu ještě jeden speciální problém, který se moc nediskutuje, a to, jak na dítě působí vztahy s jinými dětmi. Protože děti, zatížené nějakými nepříznivými zkušenostmi, pro sebe navzájem nepředstavují žádný zvláštní přínos, ale naopak zátěž, která může vést až k nějakým komplikacím. Dětský kolektiv, to je prostor, ve kterém se mohou odehrávat hrozné věci. Byť by dospělí dělali ve prospěch dětí všechno možné, 24 hodin denně s nimi nebudou. A jakmile večer v ústavním zařízení zavřete dveře ložnice, mohou se tam dít hodně zvláštní věci.

Čili ústavní zařízení nepředstavují budoucnost, ale pro jejich pracovníky by uplatnění bylo – třeba právě v těch terénních a dalších službách, o nichž jsme mluvili. Předpokládám, že by se tomu nebránili…
Někteří z ředitelů dětských domovů se o to snaží už dnes, jeden byl například s pomocí evropských peněz schopen rozjet projekt, který dětský domov posouvá směrem k režimu sociálních služeb, ale narazil při pokusu v něm pokračovat, protože se to do těch školských „škatulek“ nevejde. Přitom celou sféru péče o rodiny a děti je potřeba formátovat jako sociální službu, nikoli jako školskou či zdravotnickou záležitost. Resort Ministerstva práce a sociálních věcí je tu hodně napřed, od roku 2008 má zákon o sociálních službách, v platné vyhlášce jsou k tomu nastaveny standardy kvality práce, je zřízen systém inspekcí, běží to pět let a funguje to. Do téhle podoby je třeba dostat všechno ostatní a troufám si tvrdit, že by bylo dobré celou tuto agendu soustředit pod MPSV.

A jak se díváte na myšlenku zřídit ministerstvo pro rodinu a tuto agendu soustředit pod něj?
Vím, že v některých zemích to takto historicky vzniklo, ale u nás se mi to zdá zbytečné, myslím, že na to stačí odbor na MPSV. Navíc by se něco takového v současné situaci, kdy vláda přemýšlí, která ministerstva sloučit, prosazovalo jen velmi těžko.

Ale třeba by to posílilo prestiž rodiny. Mimochodem, myslíte, že se rodině dostává ze strany státu a společnosti dostatečné podpory, že společnost dává dostatečně najevo, že rodinu považuje za důležitou instituci?
V tuhle chvíli máme pravicovou vládu a ty jsou všude na světě v těchto věcech hodně zdrženlivé. Ale i vlády středové nebo levicové – ať už říkají, co chtějí – mají na tomto poli v našem typu společnosti omezené možnosti.
Rodina vždycky vypadá tak, jak vypadá společnost. A my nejsme Čína nebo rovníková Afrika, my jsme státem, ve kterém dominuje ideologie individuální svobody, osobního prosazení, snaha lidí uplatnit se dobře na trhu práce. Rodina není v mainstreamu společnosti primárním zdrojem

Foto: Archiv OM

Doc. PhDr. Oldřich Matoušek

Psycholog a vysokoškolský pedagog. Vystudoval psychologii na FF UK v Praze, pracoval jako klinický psycholog na psychiatrii, později jako vedoucí Denního psychiatrického sanatoria. Na vedlejší pracovní úvazky pracoval také na dětské psychiatrii a v manželské poradně. V roce 1991 spoluzakládal s J. Šiklovou Katedru sociální práce FFUK, kterou vedl od roku 2000 do roku 2009 a kde nadále přednáší. Autor desítek odborných článků, studií a knižních publikací; mj. Kontexty neuróz, Rodina jako instituce a vztahová síť, Ústavní péče, Potřebujete psychoterapii?, Práce s rizikovou mládeží (s kolektivem autorů), Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě, Základy sociální práce (s kolektivem), Metody a řízení sociální práce (s kolektivem), Sociální práce v praxi (s kolektivem), Hodnocení dítěte a rodiny v kontextu plánování péče (s H. Pazlarovou), Mládež a delikvence (s A. Matouškovou) aj. V květnu 2013 vyjde obsáhlá Encyklopedie sociální práce, kterou editoval.

„Celou sféru péče o rodiny a děti je potřeba formátovat jako sociální službu, nikoli jako školskou či zdravotnickou záležitost," říká docent Oldřich Matoušek.

identity jako třeba u Romů, rodina je pro dospělé nanejvýš podpůrné prostředí a z hlediska pracovního angažmá dospělého představuje mnohdy komplikaci. Nakonec i skandinávské země, které v sociální politice a sociální práci dosáhly představitelného maxima a pro celý svět jsou obdivovanými vzory, dokonce ani tyto země nemají nějaké funkční, masivní systémy podpory rodiny. Hodně podporují děti, hodně podporují vztah matka-dítě, ale už ne rodinu jako celek. I tam je individualismus cítit v legislativě, ve fungování institucí…

Takže stát nemůže dělat nic?

Něco dělat může, může něco připravit pro uzlové situace lidského života, ale nemůže ovlivnit ochotu lidí vstupovat do manželského svazku nebo vytvářet formálně rodiny. Ochota mít vůbec děti, ta jde dolů všude v Evropě a ovlivnit se dá sociální politikou jen málo. Mimochodem, rodiny posiluje krize, protože během ní je existence individua ekonomicky daleko náročnější mimo rodinu než v ní. Takže stát by mohl paradoxně posílit rodinu tím, kdyby přivodil nějakou ekonomickou katastrofu. Dovedu si představit, že by si pak lidé rozmysleli rozvody, protože z rodiny by se – jako kdysi v minulosti – zase stal hlavní podpůrný systém jednotlivců, kdyby nefungoval jako podpůrný systém stát.
Ale my zatím žijeme v sociálním státě, který vás zajistí – jak se odborně říká – pro řadu druhů sociálních událostí, takže na přežití rodinu nepotřebujete. Rodina proto stojí a padá s emocionální bilancí dospělých. Když se vyčerpají hormony, tak se můžete zakoukat do někoho jiného a rodinu opustit.

Čili nevěříte ani třeba ve finanční stimulace, například v podobě různých daňových úlev nebo příspěvků?
Ne. Jestli dáte manželům trošku nižší daně, nemůže to mít na nic zásadní vliv… Mít dítě je ekonomicky tak šíleně nevýhodné, že je vlastně zázrak, že vůbec ještě někdo děti má. Němci už před dvaceti lety spočítali, že dítě vás vyjde od okamžiku početí do doby, kdy stojí na vlastních nohou a vy už do něj nemusíte investovat, asi na tolik peněz, kolik byste zaplatil za deset aut nižší střední třídy. A to na žádných slevách nebo přídavcích od státu nedostanete.

Ale skoro každá politická strana má ve svém programu jako důležitý bod podporu rodiny, prorodinnou politiku…
To jsou jen taková zaklínadla. Teď třeba běží Evropou kampaň, která tvrdí, že když budou mít homosexuálové možnost uzavírat sňatky, že to podkopá tradiční rodinu. Je to nesmysl, vhodný tak leda na mediální humbuk. Malá množina homosexuálů a velká množina heterosexuálů jsou úplně odlišné množiny lidí, prakticky v ničem týkajícím se rodiny se neprolínají, a tudíž ani homosexuálové nemohou nic podkopávat. Děti se dál rodí skoro výhradně heterosexuálním párům, homosexuálové mají vlastní děti úplně výjimečně, takže sňatky homosexuálů nemají s krizí rodiny vůbec co dělat. A to ani v případě, že by chtěli adoptovat dítě. Což je mimochodem stejně dobrá možnost jako kterýkoliv jiný typ náhradní rodinné péče. Protože nikdo nikdy neprokázal, že by to bylo prostředí pro dítě nějak nevýhodné nebo ho v něčem dokonce posunující k homosexualitě. To je další nesmyslný argument, protože homosexualita je vrozená dispozice.

A pokud jde o ta prorodinná opatření – co mohou státy dnes efektivně dělat, je např. počítat s tím, že ženy chodí do zaměstnání. To je docela důležitý bod, tady stát něco udělat může – například u nás umožnit vznik dětských skupin, jež mají vyřešit momentální problém s nedostatkem školek. To je rozumná myšlenka. Ale představovat si, že by stát nějakým opatřením dokázal zdvojnásobit počet dětí v populaci, přiměl lidi, aby se brali, když nechtějí, nebo jim naopak zabránil, aby se rozváděli – na to žádné páky, či jak se odborně říká, systémy sociální kontroly, nemá.
Ano, ve chvíli, kdy potřebujete ke sňatku souhlas církve, souhlas vrchnosti a souhlas široké rodiny, tak jsou ve hře tři systémy sociální kontroly, ty vám budoucnost vymalují a vy jako osoba s tím nic moc nenaděláte, můžete se sice všelijak kroutit, ale pravděpodobnost, že z toho svazku uhnete, je malá – a pak jsou rodiny stabilní. Ale k tomu by bylo potřeba zavést znovu nevolnictví, pak povinné církevní sňatky atd. .

Mluvili jsme o možnostech státu posílit prestiž rodiny obecně. Zastavme se teď ale u rodiny ohrožené; preventivní práce s ní stojí jako to nejdůležitější v pozadí celé reformy péče o ohrožené děti. Na tomto poli asi stát může udělat víc – jak lze vůbec pomáhat ohrožené, ale zatím funkční rodině, co ji ohrožuje nejvíc?
Když se podíváte na ohrožené rodiny zblízka, zjistíte, že skoro nikdy nemají jen jeden problém, ale že jde o rodiny takzvaně mnohoproblémové. I když to zní jako nálepka, je to koncept docela užitečný a netřeba se mu bránit. Tyto rodiny mají zpravidla celý vějíř problémů – s bydlením, s penězi (rodi-

če jsou často nezaměstnaní nebo zadlužení), mohou tu být nějaké poruchy duševního zdraví, alkoholismus, všechno možné. Takže potřebují služby, které by na tohle dokázaly reagovat nebo aspoň pomoc koordinovat, aby to celé k něčemu bylo.
V ideálním případě dostatečně komplexní služby poskytované „z jedné ruky“. Pokud jde o bydlení, tak jsou určitě potřebné takzvaně sociální byty, to zatím vůbec nemáme v legislativě. Tu a tam se nějaké město nebo jeho část o něco na tomhle poli pokouší, ale tohle je problém, který vyžaduje legislativně podložený systém. Systém, v jehož rámci se ohrožená rodina během několika let posune z podporovaného bydlení do normálního. To je jedna z klíčových věcí, pak přicházejí další potřeby – oddlužit, nabídnout nějaké místo, kde se dá aspoň trochu něco vydělat a tak dále. A pak služby, které pomohou řešit třeba výchovu dětí a podobně.

Myslíte, že část toho by mohl zastat orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)?
Myslím, že tohle od OSPODu chtít nemůžeme. Rozumný požadavek je, aby OSPOD uměl ohodnotit, co daná rodina potřebuje, a napojil ji na službu, která jí to poskytne. Nikde na světě to není tak, že by OSPOD sám byl poskytovatelem veškerých potřebných služeb pro rodiny. Ty mohou být jinde, třeba v nestátním sektoru, a OSPOD na ně může odkazovat.
Ale je tu jiný problém – neziskovky, které tyhle služby poskytují, jsou u nás zatím nerovnoměrně rozšířené a vzhledem k potřebám je jich velmi málo třeba v těch nejproblémovějších oblastech, jako jsou severní Čechy nebo severní Morava. Navíc mají malý rozsah nabízených služeb. Najdete je ve velkých centrech, v Praze, Brně, Olomouci nebo třeba v Pardubicích, ale například na Vysočině, v Karlovarském kraji nemají skoro nic…

A nemohl by se i tady nějak angažovat stát? Třeba tím, že by stimuloval rovnoměrnější geografické rozložení těchto organizací?
Pochybuji. Ony v tom mají už dnes dost velkou pravomoc i kraje, ale dost dobře jim nemůžete nařídit, že si mají na svém území zřídit tolik a tolik nějakých organizací – zvlášť když jim na to nedáte peníze.

A kudy by tedy ta cesta mohla vést?
Myslím, že cesta vede – ač to má svá rizika, jak je vidět na zákonu o sociálních službách – přes adresnou podporu konkrétních rodin. V zákoně o sociálních službách se to vyřešilo takzvaným příspěvkem na péči, který dostanete ve čtyřech stupních podle toho, jak je ohodnocena vaše potřeba. A podobně by se daly ohodnotit i potřeby rodiny, právě to by mohl dělat OSPOD, a ruku v ruce s tím by mohly být poskytnuty peníze na potřebné služby. Ty bych ale nedával do rukou ohrožené rodině, to je právě problém zmíněného příspěvku na péči. Muselo by jít o jakýsi virtuální účet, obrazně řečeno o poukázky na péči, kterou by si pak akreditovaná služba mohla nechat proplácet. Muselo by se to všechno (rozhodnutí o potřebě i poskytování služeb) pochopitelně dělat podle přezkoumatelných kritérií.
Ale takhle daleko jsme v reformách ještě nepokročili, toto jsou vzdálené horizonty.

❑ **Viktor Vondra**

Anketa: Reforma očima sociálních

Jak vidí reformu péče o ohrožené děti a rodiny ti, na které klade zřejmě největší nároky? Jak jsou na nové povinnosti připraveni – a je jich vůbec dost? Redakce Edice Otvíráme oslovila pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí v různých městech České republiky a položila jim čtyři otázky:

1. Jaké nejpodstatnější změny vneslo do vaší práce schválení zákonů upravujících péči o ohrožené děti, zejména novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí?
2. Jak hodnotíte komunikaci s nadřízenými orgány, pokud jde o uvádění požadavků schválených zákonů do praxe?
3. Sociálním pracovníkům přibývá řada nových povinností, upřesňují se jejich postupy. MPSV počítá se standardizací práce orgánů sociálně-právní ochrany dětí, jejíž součástí by mělo být odpovídající personální zajištění. Už se takové kroky na vašem úřadu připravují? Nebo je podle vás tato agenda zvládnutelná v současném obsazení?
4. Máte k práci dostatečné podmínky? Co byste případně uvítali?

A tady jsou jejich odpovědi:

Petr Čada, Ústí nad Orlicí

1. Jedná se o nový přístup OSPOD k práci s rodinami. Máme povinnost využívat vyhodnocovacích nástrojů u ohrožených dětí a individuálních plánů ochrany dítěte. Jsou dány situace, kdy musíme realizovat případové konference coby podklad pro další jednání (např. soudní řízení). V rámci náhradní rodinné péče uzavíráme dohody o výkonu pěstounské péče, zintentzivnil se kontakt s pěstounskými rodinami. Pocitově novela sociálním pracovníkům přinesla nejistotu v tom, zda svoji práci vykonávají dobře, zda dobře volí nástroje, vedou případové konference apod. Oslabuje se profesionální intuice. Existuje riziko, že pracovníkovo zaměření se na proces a všechny s tím spojené povinné náležitosti odvede pozornost od přímé partnerské spolupráce s klientem. Věřím, že se jedná o přechodné období.
2. Komunikujeme zvláště s Krajským úřadem Pardubického kraje a zde nemáme problém. Využíváme nadstandardních vztahů. Je třeba dodat, že i pro nadřízený orgán je toho v souvislosti s novelou SPOD mnoho nového. Pokud se nám odpovědi nedostane okamžitě, máme jistotu bezodkladného zjištění. Metodické pokyny z MPSV (provázanost novely s dalšími zákony, režim odměny pěstouna coby mzdy a z toho plynoucí důsledky apod.) jsou opožděné s negativním dopadem na klienty či pracovníky.
3. Stav na našem oddělení není rozhodně ideální. Na druhou stranu nárůst práce spojené s novelou byl pádným důvodem pro vedení městského úřadu k posílení některých agend, za což jsme rádi. K posílení kurátorské agendy chystáme výběrové řízení. Díky úzké spolupráci s neziskovou organizací prozatím není nutné posílit agendu NRP. Do budoucna však tuto nutnost předpokládám. Zároveň si nejsem jist, zda standardizace povede k celorepublikovému ujednocení sociální práce s rodinami a dětmi (např. jsou regiony, kde je zapotřebí více kurátorů, jinde opatrovnic/opatrovníků)
4. Ve srovnání s některými úřady máme

pracovníků

dobré podmínky. Se změnami jsme však začali okamžitě po platnosti novely. Disponujeme hovornou, zasedací místností, technickou místností a zázemím (zajištěno svépomocí). Pro 7 lidí máme 5 kanceláří. Po materiální stránce bychom uvítali druhý automobil, lepší výpočetní techniku. V budoucnu nám možná bude chybět jedna kancelář. V některých kancelářích je zastaralé vybavení. Uvítali bychom prakticky zaměřená školení k osvojení dovedností (např. jak máme vést PK na naše podmínky, předkládaný model dle neziskového sektoru je pro nás nevyhovující).

Jiřina Kolářová, Krnov

1. Obrovský nárůst administrativní činnosti na úkor práce v terénu.

2. Na to, že se jedná o nejrozsáhlejší změnu zákona č. 359/1999 Sb. od jeho přijetí v roce 1999, tak nedostačující, a to jak na úrovni MPSV, tak i KÚ.

3. Standardy budou platit od roku 2014. Obce s rozšířenou působností posílí počty pracovníků zajišťujících výkon sociálně-právní ochrany dětí, tedy výkon státní správy, jen pokud na tento výkon dostanou od státu přiměřeně navýšené finanční prostředky. Nemám informace o tom, že by MPSV vedlo nějaké jednání ve smyslu výše uvedeného. V současném personálním obsazení není navýšená agenda zvládnutelná, rozhodně ne tak, aby měla výstupy, jaké předkladatelé změn očekávají, tj. větší a sofistikovanější práci s ohroženou rodinou a výrazné omezení počtu dětí umísťovaných mimo rodinné prostředí. Navíc v okrajových regionech nefungují téměř žádné návazné služby. MPSV už loni výrazně omezilo tok financí neziskovým organizacím.

4. Aktuálně nemáme, zejména vázne personální zajištění a návazné služby. Uvítali bychom, aby se tímto MPSV seriózně zabývalo, jednalo s ORP, aby tyto si mohly udělat představu, jak bude tento výkon státní správy od roku 2014 finančně zajištěn.

Tomáš Najmon, Lysá nad Labem

1. Tak těch by bylo asi víc. Pěstounská péče – uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, které musí uzavírat buď obec s rozšířenou působností, nebo i občanská sdružení, která na to ale nebyla připravena a v současné době mají velmi často teprve požádáno na krajském úřadu o pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Pěstounská péče jako celek (zejména pěstounská péče na přechodnou dobu) byla schválena v podobě, kdy na ni praxe nebyla vůbec připravena. V současné době je evidentní nedostatek pěstounů!
Vyhodnocení situace dítěte a z něho vycházející individuální plán – neúměrné časové a administrativní zatížení pracovníků OSPOD.
Případové konference – velké časové a administrativní zatížení pracovníků OSPOD. V současné době případové konference mohou facilitovat zejména pracovníci různých občanských sdružení (velmi výjimečně je proškolen někdo z pracovníků OSPOD). Tyto služby jsou samozřejmě zpoplatněné, tedy dochází k nezanedbatelnému odtoku finančních prostředků z již tak napjatých rozpočtů určených pro výkon SPOD.

2. Musím pochválit vedoucího oddělení SPOD na Středočeském kraji Libora Možíše, který dokázal zorganizovat ve velmi krátkém čase a zdarma několik školení o novelizaci zákona. Zároveň je ochoten v případě potřeby poskytnout radu. Oproti tomu pracovník MPSV PhDr. Miloslav Macela přednášel na školeních soukro-

mých subjektů, která musela být samozřejmě pracovníky OSPOD hrazena.
3. V současné době je dle mého názoru i názoru kolegyň personální obsazení našeho odboru nedostatečné. Dle standardů kvality zákona OSPOD jsme v současné době dvě pracovní místa v mínusu. Vzhledem k převedení dotací na výkon OSPOD z Ministerstva financí na MPSV nově v letošním roce, náš úřad MPSV požádal od 2. pololetí roku 2013 o navýšení dotací minimálně o jednoho pracovníka. Do současné doby nám nebylo sděleno, zdali k navýšení dojde či nikoliv.
4. Uvítali bychom buď navýšení dotací na výkon SPOD, aby mohlo dojít k personálnímu navýšení pracovníků a tím i splnění zákonných požadavků standardů kvality, nebo bychom (a asi bychom nebyli jediní) ocenili změnu zákona.

Zdeňka Brožová, Stříbro
1. Přineslo to více problémů. Více administrativní práce na úkor terénní. Je časově náročnější i s řešením problémů ve věci ohrožených dětí.
2. MPSV přečetlo zákon na školení a praktické problémy nevysvětlilo. Myslím si, že nikdo přesně není připravený na problémy z terénu, které mu přinese praxe.
3. Nic se u nás nepřipravuje. Agenda se nedá zvládnout v tom obsazení, které nyní je. Málo pracovníků na mnoho klientů. Mnoho papírování. Špatně ohodnocená práce sociálních pracovníků. Dle zjištění mnoho pracovníků je již psychicky unaveno, jak se snaží zvládat všechny dané úkoly. Jen vyplnění IPODu je časově náročné.
4.. Uvítali bychom větší pochopení od nadřízených orgánů ohledně navýšení pracovníků na počet klientů.

Marta Konvičková, Praha 2
1. Za nejvýznamnější změnu považuji to, že novela se snaží standardizovat podobu výkonu sociálně-právní ochrany dětí v celé ČR. Klade důraz na preventivní práci s rodinou a posiluje roli pracovníka OSPOD jako „case managera“ sociálně právní ochrany dítěte. Předpokládá intenzivnější kontakt pracovníka OSPOD v práci s ohroženým dítětem a jeho rodinou. Mnoho důležitých změn novela přináší do oblasti náhradní rodinné péče. Nutným předpokladem realizace všech opatření novely je dle mého názoru navýšení počtů pracovníků OSPOD, které povede ke snížení počtu případů na pracovníka. Při stávajícím počtu případů na pracovníka lze totiž metody a postupy práce dané novelou v praxi u všech dětí, které jsou v péči OSPOD a jsou ohrožené, realizovat velmi obtížně. Dalším nezbytným krokem transformace podoby péče o ohrožené děti je navýšení finančních prostředků pro široké spektrum služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny (služeb sociálních i terapeutických, terénních, ambulantních i pobytových).
2. Pozitivně hodnotím komunikaci v rámci vlastního úřadu. Vnímám snahu pracovníků MPSV poskytovat OSPOD přímou metodickou podporu a zodpovídat dotazy, které se týkají naplňování novely v praxi. Rozsah podpory je samozřejmě limitován počtem pracovníků MPSV. V každodenní praxi se ale setkáváme s tím, že na některé z nových institutů nejsou všechny subjekty, které se mají podílet na jejich realizaci, dostatečně připraveny a nevědí přesně, jak postupovat. Konkrétně mám na mysli například dohody o výkonu pěstounské péče. V hl. m. Praze třeba není Úřadu práce ani MHMP zatím zcela jasný postup při vyplácení státního příspěvku na výkon pěstounské péče. V pra-

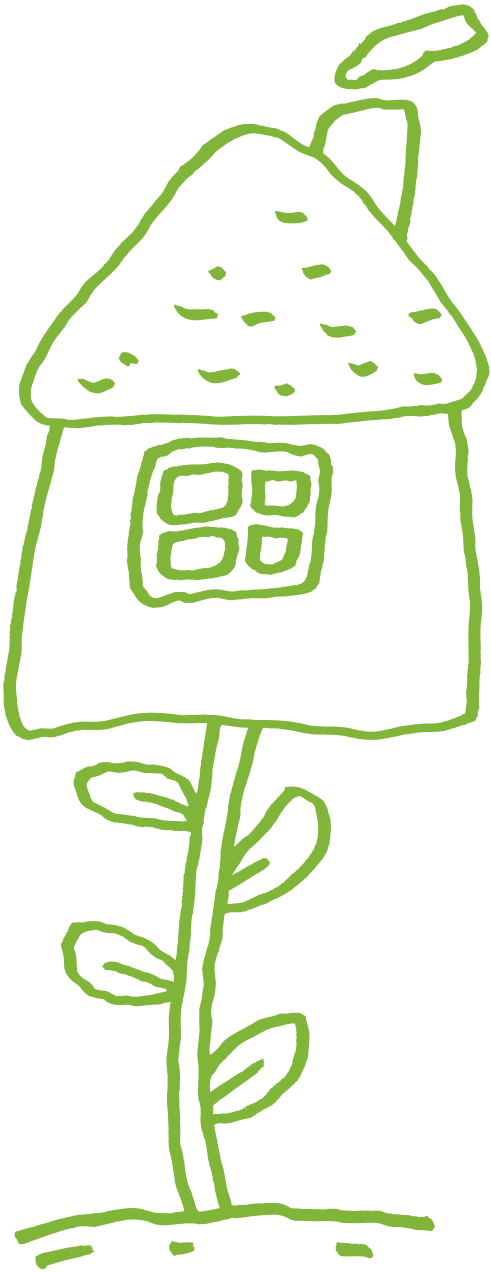

xi také zatím chybí řada služeb a vzdělávacích programů pro pěstouny (zejména pro pěstouny z řad příbuzných). Osobně bych uvítala širší nabídku vzdělávání a metodické podpory v oblasti vedení správního řízení.
3. Považuji za pozitivní, že novela zákona o SPOD standardy do oblasti sociálně-právní ochrany zavádí, protože stávající podoba práce pracovníků OSPOD s ohroženým dítětem a jeho rodinou je v rámci ČR velmi rozdílná. Myslím si, že také k tvorbě standardů budou pracovníci OSPOD potřebovat metodickou podporu. Vytváření standardů pracoviště je proces časově poměrně náročný. Za nutný předpoklad naplňování standardů SPOD v praxi pak považuji stanovení počtu případů na jednoho pracovníka. MPSV toto připravuje. Stanovení a respektování maximálního počtu uživatelů služby na jednoho pracovníka je jedním z důležitých předpokladů garance kvality služby. Nutným předpokladem pro navýšení počtu pracovníků v rámci OSPOD je i navýšení finančních prostředků ze státního rozpočtu (v rámci dotace SPOD). Zatím neznáme výši letošní dotace a přesně ani klíč, podle kterého bude dotace přidělována v dalších letech. Bez těchto informací nelze navýšení počtu pracovníků plánovat. Za pozitivní považuji, že dotaci začalo spravovat přímo MPSV.
4. K této otázce jsem se vyjádřila již v předchozích odpovědích. Naplňování mnohých opatření novely v praxi u všech ohrožených dětí brání přetížení pracovníků. Uvítala bych také větší metodickou podporu k jednotlivým opatřením novely.

Jaroslav Patera, Příbram
1. Požadavek důkladné znalosti až anamnézy rodinného prostředí klientů, zdravotního stavu a dalších oblastí. To předpokládá

spolupracující klientelu, což neodpovídá realitě. Také to předpokládá širší komunikaci s dalšími institucemi (vytvoření sítě z lékařů, učitelů, psychologů, vedoucích zájmových útvarů). Tady narážíme na neochotu (alibismus a odkládání zodpovědnosti na OSPOD) učitelů a především lékařů s námi komunikovat a cokoli s jasným stanoviskem dát písemně.
Kladně hodnotím individuální plán dítěte v případě dlouhodobých či závažných případů. Také možnost soudně uloženého 3měsíčního pobytu v SVP. Jasné ustavení pojmu „sociální kuratela", dále pak časové omezení nařízených ústavních výchov. Požadavek supervizí pro sociální pracovníky, standardy práce, vzdělávání a podmínek OSPODu.
Záporně: mnohem více nutného času na písemné zpracovávání spisu, obtěžování klienta s podpisováním změn IP dítěte v průběhu. Jenom úvod, dotazník – formulář do každého spisu má 12 stran.
2. Jako odtrženou od reality. Nikomu se nechce nabírat nové sociální pracovníky, řeší se to slučováním agend. Kraj toto neřeší, přehazuje odpovědnost na ministerstvo. Požadavky na případové konference, resp odbornou spolupráci všech okolo klienta, mají na vyšší úrovni takové, které nemají mnoho šancí na realizaci – nelze sehnat dětské psychiatry, psychology. Kraj a MPSV nás sice zavaluje školeními k novele, ale ty často končí hádkami řadových „sociálů" s ministerskými úředníky, kteří vidí věc od stolu.
3. K tomu viz výše. Nová směrnice doporučuje 80 spisů na 1 kurátora, na 1 sociálku 60 spisů. Některé spisy obsahují více dětí. I tak současné počty pracovníků neodpovídají novým požadavkům MPSV. My máme v minulých 4-5 letech ze 2 kurátorů 100-110 sledovaných, tj. živých spisů ročně. Už 3 roky po odchodu naší třetí kolegyně není místo obsazeno. Ministerstvo nyní vymyslelo „kličku". Máme evidovat jen obtížné či předpokládané dlouhotrvající případy. Tím by klesl celkový počet spisů (vypadly by případy jednorázových přečinů, přestupků, opilství, šikana atd.).
4. K podmínkám se nebudu vyjadřovat, asi se liší město od města. Přivítal bych výměnu názorů mezi pracovníky DD a VÚ se sociálkami na nějakých vícedenních seminářích, možnost intervizí, praktické zkušenosti a rady. V obsahu práce bych uvítal více poradenských služeb pracujících v terénu, docházejících do rodin, neziskovky, které by vedly rodiče k hospodaření, ke vztahové kvalitě mezi členy rodiny, krátkodobé pobyty při krizové situaci mezi rodiči a dětmi. Chlapi nám do poraden chodit nebudou. Taky je zapotřebí pracovat s hyperprotektivními a hyperprojektivními matkami, které nám likvidují svým přístupem budoucí otce, manžely atd..

Ivana Vyvážilová, Jihlava

1. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí podrobněji specifikuje některé postupy při realizaci sociálně-právní ochrany dětí, jako je např. pořádání případových konferencí či zpracovávání Vyhodnocení situace dítěte a rodiny a zejména Individuálních plánů ochrany dítěte. S těmito metodami se teprve učíme pracovat, ale věříme, že mohou významně přispět ke zkvalitnění naší práce a zejména k lepšímu fungování celého systému sociálně-právní ochrany dětí. Velmi významnou změnou je také definování některých práv a povinností pěstounů, jež by nově měly být obsahem písemné dohody o výkonu pěstounské péče.
2. Z mého pohledu je komunikace odpoví-

dající; velmi oceňuji, že MPSV opakovaně pořádá pracovní setkání se zástupci OSPOD a seznamuje je se změnami zákona a zejména se svými doporučeními, jak v praxi jednotlivé kroky realizovat. MPSV ve spolupráci s nadací Sirius zajistilo také odborné proškolování sociálních pracovníků s cílem zkvalitnění sociální práce a seznámení s vhodnými postupy při aplikaci nových zákonných povinností OSPOD.
3. Mohu se vyjádřit pouze k situaci na našem úřadu. Osobně vítám, že byl stanoven i standard personálního obsazení, který je významným argumentem pro jednání s nadřízenými o této otázce. V současné době by na našem úřadu na úseku sociálně-právní ochrany dětí dle standardu mělo pracovat nejméně 24 sociálních pracovníků; je nás zatím pouze 19, z toho 3 sociální pracovnice byly přijaty od dubna 2013 právě po jednání o nutnosti navýšení počtu zaměstnanců. Ani za stávajícího poněkud zvýšeného počtu zaměstnanců nejsme schopni realizovat všechny nové povinnosti tak, abychom si byli jisti, že jsme nic nezanedbali… Věřím ale, že postupně se podaří standard zcela naplnit a bude nám umožněno sociální práci vykonávat v odpovídajícím rozsahu a snad i v menším stresu z toho, co všechno jsme nestihli.
4. Podmínky k práci máme poměrně vhodné; aktuálním problémem u nás je nyní zlepšení pracovních podmínek jednotlivých sociálních pracovníků (zatím nedisponujeme dostatečným množstvím kanceláří vhodných pro jednání s klienty), situaci ale postupně budeme v rámci možností úřadu řešit.

Iva Elznerová, Olomouc
1. Myšlenka a „duch novely“ je dle mne i většiny mých kolegů dobrý, záměry jsou smysluplné a jasné. Bohužel norma byla přijata bez řádné předchozí přípravy, zejména v oblasti náhradní rodinné péče, kde došlo k nejpodstatnějším změnám. Tuto nepřipravenost následně MPSV tzv. dohánělo a dohání velmi obsáhlými stanovisky, metodikami a zejména otázkami a odpověďmi, ze kterých si pracovníci mají vybrat, k některým podstatným novinkám ani metodiky nejsou, na některé dotazy odpovědi vůbec nejsou nebo jsou vágní. Domnívám se, že tak zásadní změny si zasloužily přechodné období, které by dovolilo změny zavádět postupně a hlavně smysluplně a zejména v návaznosti na služby, které k plnění povinností pracovníci OSPOD potřebují a (zřejmě mimo Prahu) vůbec se jich nedostává.
Co novela jistě přinesla, je změna náhledu na řešení situace dítěte a jeho rodiny a zejména využití všech zdrojů v rodině a jejím okolí, což jsme i před účinností novely na našem OSPOD činili, ale jistě to tak nebylo všude.
2. Viz výše. Ještě bych snad dodala, že pokud ústřední orgán nemůže nebo nechce konkrétně zaujmout stanovisko, odkazuje na praxi jednotlivých úřadů, ale dosud nikdo jasně nesdělil, která praxe bude považována za správnou a jak budou následně probíhat kontroly (např. čerpání a účtování státního příspěvku na výkon pěst. péče ze strany KP ÚP).
3. Na našem úřadě jsme jednali o nutném navýšení pracovníků již před přijetím novely zákona, takže se podařilo navýšit počet pracovníků o 3, kdy ovšem dle standardů by bylo ideální navýšení o cca 10, vzhledem k počtu obyvatel a velikosti správního obvodu.
4. Jednoznačné navýšení dotace na výkon SPOD – aktuálně nás trápí nedostatek technických prostředků – aut, kdy dle nové metodiky MPSV lze dotaci použít na leasing automobilu, ale není zárukou, že to takto

bude i v období příštím. Dále změna stanoviska MPSV k použití finančních prostředků ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče na hrazení mzdových a jiných nákladů ekonoma, který zpracovává účetní doklady týkající se plnění práv a povinností vyplývajících z uzavřených dohod o výkonu pěst. péče (dosud negativní stanovisko). Jednoznačná dlouhodobá finanční podpora ze strany MPSV pro vznikající i stávající organizace pracující s rodinami a dětmi (jak sociální služby, tak organizace pověřené k výkonu SPOD) tak, aby měl OSPOD v místě k dispozici dostatek takovýchto organizací, se kterými by mohl spolupracovat jak OSPOD, tak zejména rodina.

Odbor sociální péče Magistrátu města Liberec

1. Dle naší dosud získané zkušenosti přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí zejména značné administrativní zatížení sociálních pracovníků, které však nevede k zefektivnění práce s ohroženými dětmi a jejich rodinami.

2. Od ledna 2013 vydává ministerstvo svá doporučení a přísliby k postupnému upřesňování a doplňování metodických pokynů, proběhly a zřejmě budou i nadále probíhat pracovní semináře s cílem vysvětlit si, jak správně uvádět do praxe všechny nové činnosti. Jedná se o vývoj, který bohužel probíhá až po nabytí účinnosti změn. Není to optimální, ale dá se s tím vypořádat. Co ale stále chybí a je zásadní pro uvádění změn do praxe, že obcím není známá ministerstvem avizovaná nová metodika financování a ani výše finančních prostředků, které bude s určitostí na tyto nové činnosti poskytovat. Komunikace s přímým nadřízeným orgánem, tj. Krajským úřadem Libereckého kraje, probíhá dobře, aktuálně nás informuje a předává nám metodické pokyny zasílané ministerstvem. Přínosem pro samotný proces zavádění změn do praxe by bylo pořádání více bezplatných odborných seminářů s důrazem na jednotný přístup v rámci celé ČR, a to jak ze strany krajského úřadu, tak ze strany ministerstva.

3. Nové zákonné povinnosti nejsou na našem úřadě zvládnutelné za současného stavu počtu pracovníků. Dle vydaného doporučení ministerstva by náš úřad měl být s ohledem na počet nezletilých dětí v našem správním obvodu posílen o deset pracovníků. Navýšení počtu pracovníků v současné době není možné, protože stále chybí ze strany ministerstva jasná odpověď k výši dotace, která bude nově obcím poskytována jako účelově vázaná neinvestiční dotace určená na výkon agendy sociálně-právní ochrany dětí ze státního rozpočtu. Bez tohoto závazného rozhodnutí není možné přistoupit k rozšíření stavu pracovníků.

4. Z výše uvedeného plyne, že pro výkon nových zákonných povinností nejsou vytvořeny podmínky. Doufáme jen, že ministerstvo si vzalo ponaučení z předešlých

novel, které se týkaly výplaty sociálních dávek, a nedopustí další chaos. Všichni bychom si měli uvědomit, že tato novela se týká našich dětí! Přivítali bychom, aby se konečně objektivněji začalo i na veřejnosti hovořit o práci sociálních pracovníků.

Hana Hrabětová, Praha 5

1. Sociálně-právní ochrana dětí představuje velmi specifický typ přenesené působnosti. Rozhodování pracovníků obcí a krajů má zásadní dopad na život konkrétních dětí a rodin. Cílem novely je vytvoření podmínek pro kvalitní výkon této agendy. Jde zejména o zavedení moderních nástrojů sociální práce, na jejichž počátku bude vyhodnocení situace dítěte a rodiny na základě objektivně zjištěných údajů. Výstupy vyhodnocení a další postup sociální práce ve vztahu k dítěti a jeho rodině se promítne do vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte. Další metodou sociální práce je pořádání případové konference jako nástroje multidisciplinární spolupráce. Podmínky pro kvalitní výkon této odpovědné agendy budou vytvářeny prostřednictvím standardizace. Sociálně-právní ochrana dětí bude agendou v přenesené působnosti, vykonávanou na základě standardů kvality práce. Další oblastí sociálně právní ochrany, kde došlo k velkým změnám, je pěstounská péče. S osobami pečujícími a osobami v evidenci bude orgán sociálně-právní ochrany uzavírat „Dohodu o výkonu pěstounské péče“. Dochází i ke změnám na úseku sociálně právní ochrany dětí – péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost (nyní dikce kurátora pro děti a mládež). V praxi bude od ledna 2013 nově obecním úřadem obce s rozšířenou působností zabezpečována prostřednictvím sociální kurately pro děti a mládež.

2. Komunikaci hodnotím kladně, informace jsou dostatečné, zveřejňované i na stránkách MPSV.

3. Ano, kroky v souvislosti se standardizací se na našem úřadě již realizují, zároveň došlo k posílení sociálních pracovnic zabezpečující agendu NRP.

4. V současné době máme odpovídající podmínky k práci, z důvodu standardizace jsme již zřídili i hovornu, kde budou pracovnice moci v příjemném a klidném prostředí provádět pohovory s dětmi.

❑ ***(Redakčně kráceno)***

Orientace Co lidi nejčastěji zají má, k

Nejen do Nadace Terezy Maxové dětem často přicházejí dotazy, týkající se adopcí. Vybíráme ty nejčastější. Věříme, že vás zaujmou nebo třeba i inspirují.

1. Kde a jakým způsobem lze požádat o svěření dítěte do náhradní rodinné péče?
Žádosti o zařazení do evidence žadatelů o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče se podávají na sociálním odboru úřadu obce s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště žadatelů (v případě manželů v místě trvalého bydliště jednoho z nich). Ideálně tam, kde se rodina fakticky zdržuje. Sociální pracovnice, která má náhradní rodinnou péči na starost, Vám vydá příslušný formulář žádosti a sdělí, jaké další doklady bude třeba k žádosti přiložit (např. potvrzení o zdravotním stavu od praktického lékaře, potvrzení o výši příjmů, apod.). Tato pracovnice také navštíví Vaši rodinu za účelem sociálního šetření a vyžádá si opis Vašeho rejstříku trestů. Jakmile bude mít potřebnou dokumentaci pohromadě, postoupí ji k odbornému posouzení a dalšímu řízení na příslušný krajský úřad či Magistrátu hl. m. Prahy.

2. Žijeme spolu, ale nejsme manželé. Můžeme žádat o svěření dítěte do adopce?
Naše legislativa umožňuje osvojit dítě jako společné pouze manželům. Požádat o svěření dítěte do adopce můžete. Oba budete muset doložit všechny potřebné doklady a projít odborným posouzením, zda máte všechny předpoklady pro přijetí dítěte do péče. Posouzeni budete oba dva, dítě však bude moci být nakonec svěřeno pouze jednomu z vás. Pokud časem uzavřete manželství, pak druhý partner bude moci vaše dítě osvojit jako váš manžel(ka) s vaším souhlasem.

3. Může o svěření dítěte do náhradní rodinné péče žádat i samotná žena nebo samotný muž?
Podat žádost o svěření dítěte do náhradní rodinné péče má možnost i samotná žena nebo muž. V tomto případě však musí být samožadatelé připraveni, že velmi pravděpodobně budou na svěření dítěte čekat o něco déle, než některé manželské páry. Za ideální je stále považována úplná rodina, ve které je zastoupena mužská role otce a ženská role matky. Tito žadatelé by měli velice dobře zvážit nejen to, jaké dítě by chtěli do péče přijmout, ale také své schopnosti, časové možnosti a zda a jak budou schopni dítě po všech stránkách zabezpečit. Při posuzování žádostí samožadatelů je přihlíženo k tomu, jaké mají vztahy se svou širší rodinou, zda mají okruh blízkých, na které se budou moci v případě potřeby obrátit o radu a pomoc.

4. Mohou o adopci žádat jen manželé, kteří nemohou mít vlastní dítě?
Takové kriterium není v zákoně stanoveno. Žádosti o osvojení mohou podávat i žadatelé s vlastními dětmi. Úřad je povinen žádost přijmout, posoudit ji a zabývat se jí. Přijímání dítěte do náhradní rodinné péče k vlastním dětem má svá specifika. Vždy je třeba brát ohledy na potřeby dětí,

když se řekne ADOPCE

které v rodině již vyrůstají. Na příchod dalšího člena rodiny je třeba dobře připravit i je.

5. Jsou pro žadatele o adopci stanoveny nějaké věkové hranice, kdy již jejich žádost nelze přijmout?
Zákonem věkové hranice stanoveny nejsou. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění, v ustanovení § 65 říká, že mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. Za tento přiměřený věkový rozdíl je zpravidla považován ten, který není menší než 20 let a není větší než 40 let. Vždy se však k posouzení případného konkrétního svazku přistupuje zcela individuálně. Stejně tak je to v případě pěstounské péče. Každý, kdo chce přijmout dítě do náhradní rodinné péče, by se měl sám zamyslet nad tím, zda bude schopen být dítěti dostatečnou oporou a průvodcem i v jeho dospívání, zda zvládne a bude se umět přizpůsobit potřebám dítěte přiměřeným jeho věku.

6. Je invalidní důchod na straně žadatele důvodem k zamítnutí žádosti?
Samotný fakt, že žadatel pobírá invalidní důchod, neznamená, že nemůže být zařazen do evidence budoucích náhradních rodičů. K žadatelům je při odborném posuzování přistupováno zcela individuálně. Pro vyjádření posudkového lékaře i psychologů k takové žádosti je rozhodující míra případného omezení pečovatelských a výchovných schopností na straně žadatele. Zvažte své schopnosti a možnosti především sami. Máte-li za to, že je ve vašich silách dobře zajistit všechny potřeby dítěte, pak si žádost podejte a nechte na odbornících, ať ji posoudí.

7. Jak jsou při rozhodování o zařazení do evidence žadatelů posuzovány jejich příjmy? Je možné zařazení do evidence, jestliže jeden z manželů je nezaměstnaný?
Součástí dokumentace žadatelů jsou i údaje o finančních a sociálních poměrech. Žadatele lze zařadit do evidence, i když je jeden z manželů nezaměstnaný a to tehdy, jestliže ekonomické poměry a schopnosti žadatelů dávají předpoklad, že i po převzetí dítěte (příp. dětí) do péče bude rodina dostatečně hmotně zabezpečena.

8. Bydlíme v podnájmu, nevadí to?
Při posuzování žádosti se přihlíží především k tomu, zda je rodina schopna dítěti vytvořit podmínky pro jeho zdárný vývoj a výchovu, zda je domácí prostředí stabilní a zda bude vyhovovat potřebám dítěte. Vlastní byt nebo dům není podmínkou pro zařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči.

9. Jaké jsou „čekací doby“ na dítě?
Délka doby čekání na dítě se odvíjí od konkrétní situace v kraji. Ovlivňuje ji počet dětí, které jsou nahlášené jako vhodné pro svěření do náhradní rodinné péče a počet žadatelů zařazených do evidence. Vliv na délku této doby mají také konkrétní představy žadatelů o přijímaném dítěti, míra jejich tolerance k osobní a rodinné anamnéze dětí.

10. V minulosti jsme již přípravné kurzy pro budoucí rodiče absolvovali a dva roky již pečujeme o osvojené dítě. V případě, že bychom podávali žádost o svěření dalšího dítěte, bude nutné, abychom ce-

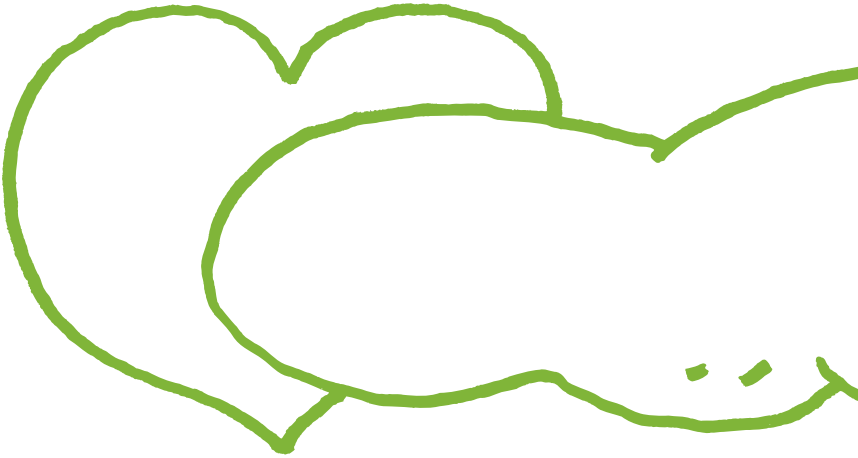

lou přípravu na náhradní rodičovství opět podstupovali?
V rámci odborného posuzování by mělo být rozhodnuto o tom, zda bude nutné, abyste absolvovali přípravu v plném rozsahu či jen její část. Ta může být zaměřena např. jen na některá specifika, jako je např. přijímání dalšího dítěte do rodiny, či přijímání dítěte jiného etnika apod., to vše se bude odvíjet zvláště od toho, jaké budou představy vaší rodiny a jaká bude u vás celková situace.

11. Jaký je postup, máme-li zájem přijmout do osvojení dítě z ciziny?
V takovém případě je třeba tuto skutečnost v žádosti o zařazení do evidence osvojitelů hned uvést. Žádost budete normálně podávat na sociálním odboru úřadu obce s rozšířenou působností v místě vašeho trvalého bydliště. Odborné posouzení žádosti provede příslušný krajský úřad, který však po vydání rozhodnutí o vašem zařazení do evidence postoupí žádost ke zprostředkování osvojení dítěte z ciziny Úřadu pro mezinárodně-právní ochranu dětí v Brně. Pokud máte zájem adoptovat dítě, které jste poznali v cizině, obraťte se v tomto případě přímo na Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí v Brně. Každá země má totiž jiná pravidla pro uskutečňování mezinárodní adopce.

12. Máme české občanství, ale dlouhodobě žijeme v cizině. Jakým způsobem můžeme žádat o svěření dítěte do adopce z České republiky?
Pokud je vaše obvyklé bydliště (tj. místo, kde pracujete a vedete domácnost) v jiném státě, který stejně jako naše republika ratifikoval „Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení“, pak máte možnost žádat o osvojení dítěte z naší republiky. Žádost budete podávat prostřednictvím příslušného ústředního orgánu, který se mezinárodní adopcí v zemi,

kde se zdržujete, zabývá. Zmiňovaná mezinárodní smlouva dává smluvním státům garanci, že osvojení bude probíhat v nejlepším zájmu dítěte.

13. Mám adoptované dítě. Mají biologičtí rodiče nějaká práva? Mohli by chtít dítě zpátky?
Adopcí vznikají mezi osvojiteli a osvojencem příbuzenské vztahy a příbuzenské vztahy mezi dítětem a jeho biologickou rodinou zanikají. Biologičtí rodiče pozbývají osvojením vůči dítěti svou rodičovskou zodpovědnost, tedy práva i povinnosti, které vůči němu jako jeho rodiče měli.

14. Lze dítěti svěřenému do adopce měnit křestní jméno a je to vůbec vhodné?
Ke změně křestního jména dítěte lze přistoupit až po pravomocném rozhodnutí soudu o jeho osvojení. Žádost se podává v místě bydliště osvojitelů na odboru vnitřních věcí úřadu obce s rozšířenou působností. Pokud máte v úmyslu měnit přijímanému dítěti jeho křestní jméno, je to vhodné pouze u dětí nejmenších. V takovém případě je důležité oslovovat dítě novým jménem již od počátku.
Doporučujeme zvážit volbu jména, které je alespoň trošku podobně znějící původnímu jménu dítěte, ale i možnost ponechání původního křestního jména dítěte jako druhého jména.

Zajímá-li vás toto téma hlouběji – neváhejte využít diskusní fórum na stránkách www.adopce.com. Tento portál je zde nejen pro náhradní rodiče, ale i sympatizanty a zájemce o informace. Naleznete zde i konkrétní kontakty na úřady, rady, postupy a doporučenou literaturu.

❑ **Tým Nadace Terezy Maxové dětem**

Dětská centra: Věříme, že své místo

Děti do určitého věku do ústavních zařízení nepatří, tvrdí psychologové. Zejména těm nejmenším ani při nejlepší vůli nemůže například dětské centrum poskytnout dostatek všeho, co dítě potřebuje pro svou psychickou „výživu“; i při nadstandardní péči tu podle nich dostane sotva zlomek toho, co v rodině. Proto reforma péče o ohrožené děti počítá s tím, že roli dětských center (někdejších kojeneckých ústavů) převezmou profesionální pěstouni.

Co bude s dětskými centry dál, zatím nikdo přesně neví. Jak ona sama vidí svou budoucnost, kde je jejich místo, jaké služby by mohla poskytovat? A uvažovaly by jejich zaměstnankyně případně o tom, že by se samy staly profesionálními pěstounkami, jichž se zatím nedostává? Na tohle všechno jsme se ptali v dětských centrech v Praze, v Plzni i v Jihlavě.

„Pokud se podaří rozvinout systém pěstounské péče tak, aby žádné dítě nemuselo ze sociálních důvodů být umístěno do zařízení, budeme se velice rádi věnovat právě dětem (i rodinám), které naši péči potřebují z důvodů zdravotních na nezbytně dlouhou dobu. Na naší práci je totiž to nejkrásnější, když dítě odchází do rodiny; když na naši péči navazuje péče rodinná. A je jedno, zda odchází do rodiny biologické či náhradní, hlavně že o něj bude dobře postaráno,“ říká ředitelka Dětského centra Plzeň MUDr. Jana Tytlová.

Je přesvědčená, že dětská centra budou mít v systému péče o ohrožené děti i v budoucnu své místo – především proto, že poskytují zcela specifickou, odbornou a komplexní péči dítěti i celé rodině. „Většina dětí v naší péči není jen sociálně znevýhodněná, mají i řadu zdravotních rizik a komplikací. Přijímáme i děti těžce zdravotně postižené, o které se rodina nedokáže postarat v domácím prostředí a jejichž zdravotní stav je mnohdy neslučitelný s déletrvajícím životem. Neposkytujeme dětem pouze zaopatření, ale díky odbornému personálu i péči léčebně-preventivní, diagnostickou, psychologickou, výchovnou; celé rodině pak poradenství a doprovázení. A v tomto duchu by dětská centra měla pracovat i v budoucnu,“ říká Jana Tytlová.

Podle její zkušenosti počet dětí, které centrum přijímá do péče, neklesá a pěstounů je zatím málo. Navíc zdravotní stav

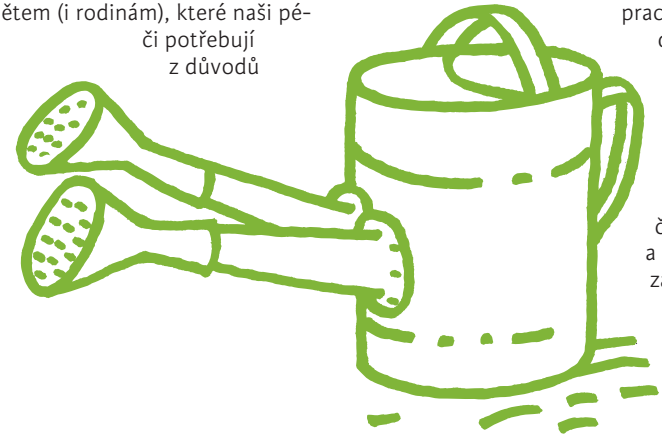

o v systému máme

a sociální situace přijímaných dětí je čím dál tím komplikovanější. „Výrazně narostl počet dětí drogově závislých matek. U každého druhého až třetího dítěte najdeme anamnézu návykové látky u rodičů. Dítě již od narození bojuje s abstinenčním syndromem, rizikem žloutenek i pohlavních nemocí," upozorňuje.
Její zkušenost potvrzuje i hlavní sestra Dětského centra při Thomayerově nemocnici v Praze Milena Kozlová. Kdyby nastala ideální situace a byl dostatek emergentních profesionálních pěstounů, i ona si dovede představit, že by se centrum soustředilo na ambulantní a poradenskou péči. „Myslím, že jsme dostatečně schopní i akční a nebyl by to pro nás problém," říká. Ostatně už v minulosti měli v dětském centru plán zřídit pobytové centrum pro děti a jejich matky, které se zbavily drogové závislosti, ale nemají s dítětem kde být. Zatím se jim na to nepodařilo sehnat dostatek peněz, ale myšlenku ještě neopustili. „Pro ty maminky by to mělo určitě velký význam, když už dokázaly projevit tolik vůle, aby se závislosti zbavily. Pomocnou ruku by určitě uvítaly, navíc takové zařízení tu nikde není," říká Milena Kozlová.
A prostor pro dětská centra v budoucnosti vidí i ředitelka Dětského centra v Jihlavě MUDr. Ivana Ryglová, ač není zastánkyní jejich zachování v plném počtu. „Jistá redukce jistě je na místě, např. pro každý kraj a dále ve velkých městech. Jejich místo vidím v poskytování léčebné a poradenské péče, protože média nám vnutila pracovní náplň, kterou prakticky každé z center dělá jen okrajově, tedy že „blokuje" miminka vhodná do adopce atd.
Přitom hlavní náplní je poskytnout léčebnou péči těžce nemocným, postiženým dětem, a pokud je to možné, zasvětit do problému i jejich biologickou rodinu. S pokrokem v medicíně se zvyšuje počet dětí s vážnou zdravotní prognózou, s kterou si vlastní rodina neví buď rady, nebo už nemá sílu a prostředky na zajištění péče, dále ruku v ruce se zhoršující se sociální situací přibývá dětí, které nedostanou minimální zdravotní péči a strádají v nevhodných podmínkách. Tady je prostor pro nás – zajistit dítěti po danou dobu péči, léčbu, operační zákroky – a na sociálních pracovnicích je zajistit jim aspoň přijatelné životní podmínky," říká.

Když chybí rodina

„Ano, dítě nepatří do ústavu, pokud má kolem sebe milující rodinu, která funguje. Ale pokud ji nemá a stát není schopen zajistit, aby ji mělo, krátkodobě (!) vidím ústav jako možnou alternativu. Říkám krátkodobě, ale to, že nefungují návazné systémy, to už není v naší moci napravit. Zázraky neumíme," říká Ivana Ryglová a shodně mluví i Jana Tytlová: „Neděláme si ambice nahrazovat dítěti dlouhodobě rodinné prostředí. Snažíme se, aby pobyt dítěte u nás byl co nejkratší. U zdravotně rizikových dětí je potřeba kvalitní diagnostika (lékařská, psychologická) a další příprava směřující k tomu, aby výběr náhradní rodiny byl předpokladem stabilního rodinného prostředí i v budoucnu. Základem úspěchu především při osvojení je řádně připravené dítě, řádně připravený rodič a odborný výběr. Již řadu let vedeme poradnu náhradní rodinné péče, pravidelně se setkáváme s našimi rodiči a dětmi a čerpáme z těchto zkušeností."
V dětských centrech velmi dobře vědí, že spolupráce s biologickou rodinou dítěte je

mimořádně důležitá, a snaží se, aby pouto nebylo zpřetrháno. Přesto tahle část jejich práce patří všude k vůbec nejtěžším.
Podle Ivany Ryglové ve vztahu s biologickými rodinami musí fungovat pocit sounáležitosti. „Máme zde dětskou klinickou psycholožku, která pracuje s rodinami, sama je aktivně vyhledává, ale pokud taková rodina nechce spolupracovat, nic nezmůžete. Navíc většina našich biologických rodičů má pocit, že se jim děje křivda, a naše zařízení jsou první na řadě, kde se jejich frustrace může projevit. Jistě si umíte představit, že nás chválit nebudou, viníky vidí většinou jen okolo sebe," říká.
A jiná není ani plzeňská zkušenost – spolupráci se daří navázat je s malým počtem biologických rodin. „Iniciativa je častěji na nás, zpravidla my musíme být ti aktivní, kteří se snaží dokázat, že jsme tady k tomu, abychom pomohli – to se týká především rodin dětí, které byly umístěny do naší péče na základě rozhodnutí soudu. Větší část dětí je ale přijímána se souhlasem zákonného zástupce, tzn. rodiče nemají podmínky. Téměř výjimečně však je důvod přijetí pouze bytový či finanční. Je potřeba upozornit i na to, že řada dětí v naší péči nemá v rodném listě uvedeného otce, méně často rodiče fungují jako rodina. Velice často musíme konstatovat, že se nám nedaří rodiče motivovat ani zapojením neziskových organizací. Pro matky s drogovou závislostí máme vypracovaný program ve spolupráci s Centrem drogové prevence; zkušenosti máme různé, některé maminky mám udělaly radost , vydržely a dnes o své děti pečují v rodinném prostředí, některé selhaly…" rekapituluje snahy o práci s biologickou rodinou Jana Tytlová.

Pěstounky? Spíš ne

Přestože není důvod pochybovat, že všechny zaměstnankyně dětských center mají svou práci rády, jen nepatrný zlomek z nich by uvažoval o profesi pěstounky.
„O děti u nás pečují převážně registrované dětské sestry. Až na výjimky o pěstounství neuvažují. Je totiž nutné zohlednit situaci celé rodiny (názor partnera, vlastních dětí i širší rodiny), a to není jednoduché. Raději by v systému uplatnily svoje dosavadní zkušenosti (poradenství, doprovázení, terénní práce), říká Jana Tytlová.
I ona jako lékařka-pediatryně s pětadvacetiletou praxí chce ještě dlouho pomáhat dětem bez zázemí, ale jako odborník.
„Dobrých pěstounů si nesmírně vážím," říká, „vím, co to obnáší. Chápu ale profil tzv. klasických pěstounů, těch, kteří děti vychovají a postaví do života. Musí mít široké srdce, mít pro děti lásku a porozumění, ale být i důslední ve výchově a zvládnout spolupráci s biologickou rodinou. Problém mám s pěstounskou péčí na dobu určitou. Jak se vyrovnat se situací, kdy pečuji přechodně o dítě; měla bych ho mít dostatečně ráda, aby citově nestrádalo, ale ne zas tolik, abych se dokázala po nějaké době odpoutat. A co to dítě? To se připoutává intuitivně… Největší problém vidím v riziku střídání pěstounských rodin, nestabilita prostředí dítě poškozuje."
I v dětských centrech v Praze a v Jihlavě je to podobné. Ani tady sestry až na jednotlivé výjimky neuvažují o tom, že by se staly profesionálními pěstounkami. Vědí, jak náročná tato péče je a že ji nelze dělat jako zaměstnání, ale jako 24hodinovou službu dítěti. A Ivana Ryglová připomíná ještě jeden aspekt, který hraje při rozhodování roli: „Profirodina přilne k miminku a po pár

měsících je odevzdá a dostane zase jiné. Jak myslíte, že to poznamená ostatní členy rodiny, co to udělá s jejich rodinným životem? Podle zkušeností ze Slovenska právě tito pěstouni bývají často vyhořelí…“

Pod jednou střechou

Myšlence, že by se reforma péče o ohrožené děti lépe prosazovala a běžela hladčeji, pokud by byla sloučena pod jeden ústřední orgán státní správy, konkrétně Ministerstvo práce a sociálních věcí, ve zmíněných centrech příliš nakloněni nejsou. V protiargumentech nezaznívají existenční obavy ani resortní žárlivost, spíš věcné důvody.

Jihlavská ředitelka Ivana Ryglová nevidí žádný důvod přecházet pod MPSV v situaci, kdy se do jejich centra dostává 70 procent dětí právě ze zdravotních důvodů.

A zdravotními důvody argumentuje i Milena Kozlová, podle níž je pro centrum výhodou i spojení s nemocnicí. „Přichází k nám mnoho dětí s abstinenčním syndromem, protože jejich rodiče jsou narkomani, mají spoustu zdravotních problémů a potřebují řadu vyšetření. Nedovedu si představit, že bychom při jejich počtu s nimi objížděli jednotlivé pediatry,“ říká.

„Kdysi, před několika lety, jsem byla přesvědčena, že sjednocení péče by bylo žádoucí,“ vysvětluje plzeňská ředitelka Jana Tytlová. „Byla to doba, kdy maximum podnětů na rychlejší řešení situace dětí vycházela od nás, pracovníků zařízení. Doslova jsme „bombardovali“ sociální pracovnice a soudy urgencemi. Dnes mohu říci, že se situace změnila, přístup k řešení jednotlivých případů je mnohem aktivnější.“

A také už není zastánkyní sjednocení péče pod jeden resort: „Především proto, že se obávám zhoršení kvality odborné péče. Ministerstvo práce a sociálních věcí mluví o transformaci našich zařízení na jakási „pobytová zařízení“. My ale nejsme „ubytovny“ pro ohrožené děti. Jsme odborná zdravotnická zařízení poskytující ohroženým dětem komplexní péči, a proto jsme i součástí sítě zdravotnických zařízení. Pokud by při eventuálním sjednocení nebyla garance stávajících zdravotních služeb, včetně odborného personálu, byl by to krok zpátky,“ myslí si.

❑ **-nd-**

Osobně Když vidíte, že se „vašemu“

Zájem o ohrožené děti nás vlastně s manželem svedl dohromady. Nejdřív jsme pomáhali velkým dětem se startem do života. Byly to děti, které prošly ústavní zkušeností nebo vyrůstaly ve velmi složitém rodinném prostředí. Spousta věcí se u těchto dospělých dětí ještě dala vyřešit. Řešení bylo často náročné a složité pro ně i pro nás. Viděli jsme, jak velký rozdíl byl mezi dětmi, které začaly svůj život v ústavní výchově, a mezi dětmi, které začaly svůj život v rodině a do ústavní péče se dostaly až starší, po selhání této rodiny. Deprivace a následně tedy i problémy, které musely děti řešit, byly výrazně složitější právě u dětí, které v ústavu začínaly. Proto jsme logicky chtěli jít před problémy, které musely tyto děti řešit. Chtěli jsme začít na začátku.

A tak při povídání o tom, jestli ještě rozšiřovat naši rodinu či nikoliv, přišel manžel s myšlenkou péče na přechodnou dobu právě pro nejmenší děti, aby se alespoň k osvojitelům dostávaly děti bez ústavní deprivace.
Osvojitel většinou není žádným odborníkem v oblasti výchovy. Chce saturovat svoji rodičovskou potřebu a je ochoten přijmout dítě, které se mu nenarodilo. Pak si ale většinou přeje, aby na tom jeho dítě bylo vývojově podobně jako jeho ostatní vrstevníci. Přes největší snahu o ty nejlepší výchovné postupy však osvojené dítě často v nějakém ohledu vybočuje – má problémy s usínáním, s osamostatňováním, se zařazením do kolektivu, se zvládnutím školních povinností a psychického tlaku, který školský systém vytváří.
To vše však nemusí nutně být otázkou genů, jak ukazují poslední výzkumy čím dál zřetelněji, ale otázkou právě prvních dnů a týdnů života dítěte, ve kterých si tvoří vztah k sobě samému, ke svému okolí, ke svému postavení ve světě, k vnímání vlastní důležitosti pro okolí a s přijetím sebe sama. To vše především proto, že v nejranějším období „prošvihlo“ možnost naučit se vytvářet pevnou vazbu. Zajímavé totiž je, že když se dítě naučí pevnou vazbu vytvářet, naučí se ji v nutném případě i překlopit na jinou pečující osobu. Dříve matky daleko častěji umíraly, příroda je tedy na tuto možnost připravená.
V roce 2008 jsme tedy připravili projekt Narodit se do rodiny a oslovili s ním oddělení NRP Středočeského kraje. Měli jsme štěstí na lidi. Čekali jsme, že budeme všechno muset složitě vysvětlovat a přesvědčovat pracovníky úřadu. Místo toho s námi od začátku hledali řešení, jak to udělat, aby se podařilo projekt rozběhnout. Co bylo podstatou projektu? Přijmout do přechodné pěstounské péče miminko hned z porodnice a dát mu rodinné zázemí do doby, než se vyřeší jeho situace a dítě bude moci jít do definitivní rodiny. Rok po předložení projektu, během kterého jsme absolvovali přípravu pěstounů, jsme už čekali na první miminko, kterému tak usnadníme jeho vstup do života. Od té doby máme v péči již desáté miminko. Většina z těchto dětí od nás přecházela do osvojení.
Díky tomu, že naštěstí většina odborníků pro děti považuje ranou pěstounskou péči za vhodnější řešení než kojenecký ústav, našly odvahu umístit dítě do rané pěs-

dítěti daří, je to úžasný pocit

Foto: Archiv/RPP

Manželé Hláskovi mají v péči již desáté miminko. Většina jich přechází do osvojení.

tounské péče sociální pracovnice a soudy i v případech, kde se očekává návrat dítěte do původní rodiny. I my už máme zkušenost s předáním miminka do jeho původní rodiny. Úspěch záleží v takových případech na tom, jak se podaří této rodině řešit problémy, kvůli kterým se o dítě nestarala od začátku. Pokud má rodina skutečný zájem pečovat o dítě a má k tomu dostatečnou podporu, může se do takové rodiny úspěšně podařit i navrácení dítěte. Podporu je však potřeba takové rodině poskytnout i po předání dítěte do jejich péče, protože riziko selhání je poměrně vysoké. Vždycky je však potřeba dobře vyhodnotit situaci rodiny, aby návrat dítěte do rizikové rodiny nebyl příliš odvážným experimentem.

Díky přijetí novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která začala platit od 1. 1. 2013, se postavení pěstounů mění výrazně k lepšímu. Jde především o to, že se na pěstounství přestalo pohlížet jako na okrajovou záležitost několika na-

dšených rodin, ale začíná se využívat jako základní způsob, jak pečovat o děti, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině.
Ke kvalitní péči mají nyní pěstouni pomoc ze strany státu – mají nárok na služby doprovázející organizace, mají nárok na odlehčovací služby, na odbornou pomoc, konečně se roky odvedené práce započítávají i do důchodu, mají i vyšší finanční ohodnocení své práce. Za to se však od nich očekává profesionální přístup spojený s otevřenou náručí, 24hodinová péče o dítě 7 dní v týdnu skoro po celý rok, dobrá spolupráce se sociálními pracovnicemi a ostatními pracovníky, kteří se na řešení situace dítěte podílejí, ale hlavně schopnost porozumět tomu, že vrcholem péče pěstouna není přijetí dítěte, ale naopak jeho citlivé předání do definitivní rodiny, aby zas pěstouni mohli svoje zázemí poskytnout dalšímu dítěti. Stejně tak se očekává pochopení toho, že na pěstounovi není rozhodování o tom, kam od něj dítě půjde. Pěstoun musí umět přijímat rozhodnutí jiných a podle nich dítěti jeho další cestu do života vystlat co nejměkčeji.
Co je na takové práci nejtěžší? Nemůžete rozdělit pracovní a rodinný život. Nemůžete si naplánovat žádnou akci s jistotou, že do toho nepřijde předávání či přijímání dítěte do péče. Pro své okolí jste natolik exotičtí, že vy i vaše děti neustále „přednášíte“ o tom, co děláte a proč to děláte. Těžká je i určitá ztráta soukromí, protože díky spolupráci se všemi zodpovědnými pracovníky musíte svou domácnost otevřít více, než je běžné. Od chvíle, kdy dítě přijmete do péče, zároveň musíte intenzivně připravovat jeho předání dál. Kromě celodenní péče o dítě také ve spolupráci se sociální pracovnicí zajišťujete dítěti doklady, potřebná vyšetření, podílíte se na tvorbě individuálního plánu dítěte.
Co je na této práci úžasné? Když vidíte, že na rozdíl od dětí předávaných z ústavní péče nemá „vaše“ dítě opožděný vývoj a je schopné vytvářet pevnou vazbu. Když vidíte, že se „vašemu“ dítěti v nové rodině daří, že se podařilo dobře dítě předat a že se dítě zdravě vyvíjí dál.
Jsem přesvědčená o tom, že umístění dětí do přechodné pěstounské péče zkrátí čekání dítěte na definitivní rodinu, protože už jen tím, že máte doma v jednu chvíli jedno takové dítě, můžete mu vyřídit potřebné formality daleko pružněji. Velice nás například těší, jak skvěle nám pomáhají lékaři z terénu dodat velmi rychle potřebné lékařské zprávy. Velice nás těší, jak úžasná byla spolupráce se sociálními pracovnicemi, které udělaly rozhodnutí, že dítě nesvěří do ústavní výchovy, ale do rané pěstounské péče.
Lidí, kteří se na nás obracejí s tím, že je celá problematika zajímá, případně že zvažují, zda by třeba také mohli a chtěli takovou péči poskytovat, je totiž opravdu hodně. S ohledem na běžný chod naší rodiny není možné se s každým sejít na osobní návštěvu. Pokud by někoho zajímalo, jak přesně celý proces přijetí dítěte, péče o ně a pak jeho předání vypadá, může však přijít na některý ze seminářů, který pořádá Dobrá rodina o.p.s. zhruba jednou za měsíc. Podrobnosti o seminářích i o rané pěstounské péči si lze najít na www.rpp.cz.

❑ **Alžběta Hlásková**

Víte, že

CSR fórum

časopis CSR fórum publikoval v posledních měsících řadu takových společensky důležitých témat, která ve většinových médiích buď vůbec nenajdete, anebo která bývají podceňována jako „nezábavná“? Dívejte se s námi dopředu!

Předplaťte si měsíčník* CSR fórum na rok 2013!

www.publicon.cz
publicon@publicon.cz
+ 420 257 213 404
+ 420 605 232 393

*vyjma července a srpna

Sloupek Rada Evropy v českých ústavech

❑Michal Růžička

Letos v únoru zveřejnil komisař pro lidská práva Rady Evropy Nils Muižnieks zprávu o dodržování lidských práv v České republice. Kritizoval v ní vysoký počet zdravotně postižených stále žijících v ústavech. Nelíbilo se mu ani postavení Romů v české společnosti nebo počet lidí zbavených svéprávnosti. Komisařova zpráva se netýkala dětí. Ale přesto se dá říct, že i o nich vypovídá. Vypovídá o přetrvávajícím stavu mysli české společnosti, která již po léta vidí v odsunu lidí, s nimiž jsou nějaké sociální či jiné trable, elegantní řešení. Jednou to může být odsun za hranice (prezident Miloš Zeman nedávno chlácholil Rakušany, že poválečný odsun Němců je jistě vstřícnější gesto, než poprava Němců), jindy odsun sociálně znevýhodněných dětí, zdravotně postižených dospělých či mentálně handicapovaných za zdi ústavů (ve Spartě by je hodili ze skály, že).

Komisařův dokument uvádí, že v českých psychiatrických ústavech žilo v roce 2011 téměř 60 tisíc osob. České úřady se brání, že číslo je nadnesené, protože se jedná o souhrnný počet psychiatrických hospitalizací v roce 2011, ale vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková musela uznat, že kritika je oprávněná. „Situaci v oblasti zdravotně postižených zpráva postihuje relativně objektivně. O problémech víme a snažíme se je postupně řešit. Ale je jasné, že se jedná o dlouhodobý proces," řekla v České televizi.

Potíž je v tom, že i společnost se v tomto ohledu mění jen pomalu. Pojem „ústav" je v českém prostředí synonymem sociálně šetrného řešení, ať už jde o jakoukoli skupinu, která má být v ústavu držena. Děti, postižení, senioři... Není jim tam vlastně dobře?

I proto je tak důležité, že se podařilo prosadit novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí. I proto je tak důležité, že Václav Klaus neuspěl s neuvěřitelnou interpretací, že v otázce dětí jsme dál, než Západ, protože český dětský domov je vrcholem péče.

I proto je tak důležité, že česká média nyní již pochopila: obrázky šťastných dětí z ústavů, kterým zlí pokrokáři berou hračky i střechu nad hlavou, patří do historie mezi nejfalešnější mediální manipulace – a jako takové víceméně vymizely.

Práce, kterou udělali lidé ve prospěch reformy péče o sociálně znevýhodněné děti, se jistě v dobrém projeví i v oblasti dalších ústavních péčí. Jde o to, vnímat všechny znevýhodněné jako svobodné lidské bytosti. Jde o to, tolerovat – jako celá společnost – jinakost ve svých řadách.

Ano, jsou v České republice tací, kteří by za ústavní zdi nebo za hranice nejraději odsunuli celou Radu Evropy a Evropskou unii se všemi jejími komisaři a jejich zprávami. Na jednu stranu by to byla úleva. Ale na straně druhé - neznamenalo by to, že my všichni, celá Česká republika, jsme se stali svého druhu ústavem?

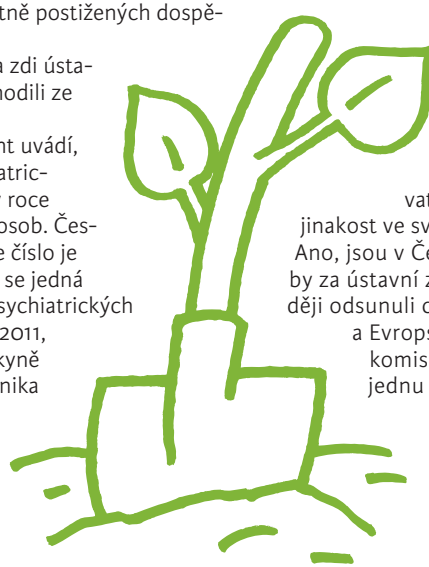

Mediální partneři tohoto vydání Edice Otvíráme

aktuálně.cz Víte, co se právě děje

LIDOVÉ NOVINY

MÁMA a já

ŽENA-IN.CZ internetový magazín pro ženy

CSR fórum

We see
values
where others don't

PENTA

Penta is an investment group founded in 1994. It is active in the area of private equity and real estate, controls almost 30 companies and provides more than 25,000 jobs. In 2010, its portfolio companies reported consolidated revenues of EUR 2.1 billion.

www.pentainvestments.com